

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
NR. XXII, 2026

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Colegiul de redacție

Dr. **STEFAN ALEXANDROV** (National Institute of Archaeology and Museum, Sofia), Dr. **SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France), Dr. **CONSTANTIN BĂJENARU** (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța), Dr. **RADU BĂJENARU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **LUMINIȚA BEJENARU** (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Prof. Dr. **CLIVE BONSALL** (University of Edinburgh, U.K.), Prof. Dr. **NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), Dr. **PIERRE DUPONT** (Université de Lyon, CNRS, France), Dr. **UWE FIEDLER** (Berlin, Germany), Dr. **RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **DOMINIC MOREAU** (Université de Lille, Centre de recherche HALMA-UMR 8164, France), Dr. **CORIOLAN OPREANU** (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), Prof. Dr. **ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), Dr. **ALEXANDER RUBEL** (Institutul de Arheologie, Iași), Dr. **VIORICA RUSU-BOLINDEȚ** (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca), Dr. **ANGELA SIMALCSIK** (Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Academician **VICTOR SPINEI** (Institutul de Arheologie, Iași), Prof. Dr. **ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), Prof. Dr. **ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France)

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-șef
ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, MIRCEA DABÎCA, ADRIAN DOBOȘ, RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, ANDREI MĂGUREANU, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, TALIDA RADU, DANIEL SPĂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

DANA COSTIN, SILVIU ILIUȚĂ – secretari de redacție

OFELIA COȘMAN, SILVIU ILIUȚĂ – prelucrare ilustrație și tehnoredactare
PIERRE DUPONT (limba franceză), **ROXANA DOBRESCU** (limba franceză), **DANA COSTIN** (limba engleză), **CLIVE BONSALL** (limba engleză), **ADINA BORONEANȚ** (limba engleză) – consultanți limbi străine
ROMEO CÎRJAN – design copertă, **SILVIU ILIUȚĂ** – execuție copertă

www.mcajournal.ro

Orice corespondență se va trimite Comitetului de redacție pe adresa: Str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62 și iab.redactie@gmail.ro.

**Toate lucrările publicate în revista *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt recenzate de specialiști în domeniu.
(peer-reviewed journal)**

**Revista *Materiale și Cercetări Arheologice* este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Index Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Redactori Editura Academiei Române: **ADRIANA DUMINICĂ, ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro, periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C.MANPRESS DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301-302, sector 1, București, România, tel./fax: 4021-314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derec_com@yahoo.com.

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

PREISTORIE / PRÉHISTOIRE / PREHISTORY

Alexandru CIORNEI	
Three in one: the Prut flint.....	7
Hatice ERGÜNER, Murat KARAKOÇ	
A study of the pottery assemblage from Düden Höyük, Karaman province, Türkiye.....	35
Monica MĂRGĂRIT	
Osseous projectile points at the Gumelnița tell settlement from Căscioarele – <i>Ostrovel</i> (Romania)	53
Meda TODERAȘ, Monica MĂRGĂRIT	
De la materie primă la obiect finit: economia și tehnologia materiilor dure animale în locuința W37 din așezarea gumelnițeană de la Pietrele	73
From raw material to finished object: economy and technology of osseous materials in house W37 from the Gumelnița settlement at Pietrele	
Vasile OPRÎȘ, Mihai CONSTANTINESCU, Theodor IGNAT, Adrian BĂLĂȘESCU, Sorin AILINCĂI, Vlad-Ioan BÎNDEA, Adelina DARIE, Elena GAVRILĂ, Dan PÎRVULESCU, Monica MĂRGĂRIT, David BACIU, Valentin RADU, Mihaela GOLEA, Cristina COVĂTARU, Cornelis STAL, Adrian ȘERBĂNESCU, Cristian ROTH, Bogdan MANEA, Mădălina VOICU, Mihai-Ștefan FLOREA, Monica DRĂGHICI, Camelia DINU, Alfred VESPREMEANU-STROE, Luminița PREOTEASA, Laurențiu ȚUȚUIANU, Adrian-Florin VASILE, George GROSU, Adrian CÎRJAN, Oana GÂZA, Mirela MIHON, Maria ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
New investigations at Glina Tell: 2025 fieldwork results and preliminary insights into material and environmental evidence.....	87
Stefan ALEXANDROV, Rositsa MANOVA, Aneliya PETRINA, Stela ATANASSOVA-VLADIMIROVA, Nadezhda ATANASSOVA, Tomasz OBERC, Michał PODSIADŁO, Piotr WŁODARCZAK	
Cinnabar use in the Early Bronze Age mortuary practices of the Northern Balkans.....	169
Talida RADU	
Vasele de tip <i>pyraunos</i> din epoca bronzului de pe teritoriul României.....	199
Bronze Age <i>pyraunos</i> -type vessels from Romania	
Petar MINKOV	
What's under the lid: a contribution to the study of some details of the Vălchitrăn, Cherven Bryag and Călărași treasures (102 years later).....	219
Cristian Eduard ȘTEFAN, Dragoș-Alexandru MIREA	
Notă asupra unor piese de metal preistorice din nord-vestul Munteniei	227
Remarks on some prehistoric metal artefacts from northwestern Muntenia	

PERIOADA GRECO-ROMANĂ / PÉRIODE GRECO-ROMAINE / GRECO-ROMAN PERIOD

Pierre DUPONT, Alexandre BARALIS, Alexey GOTSEV, Emil NANKOV, Vyara PETROVA, Tsvetelina SLAVKOVA	
Note on the common wares from "Pistiros"	241
Daniel SPÂNU	
Fibule care (ne) privesc. Conectivități supraregionale din perspectiva fibulelor cu ochi (<i>Augenfibeln</i>) din România	253
Fibulae that look (back) at us. Supraregional connectivity from the perspective of the eye fibulae (<i>Augenfibeln</i>) in Romania	

Ergün LAFLI	
Four Roman lamps with gladiatorial themes from Kocaeli (north-western Turkey).....	267
Murat DURUKAN	
The supply system and the LR1 amphorae in Late Antiquity: a historical and archaeological analysis of the Eastern Mediterranean through the Olba model	275
Yavuz YEĞİN, Kasım OYARÇIN, Muzaffer YILMAZ	
Coins of a monumental structure identified as a temple-plan tomb at Olba.....	285
Safiye AYDIN	
Preliminary assessments of a new collection of Late Roman ware found at the theatre in the city of Prusias ad Hypium.....	299
Akın TEMÜR	
Preliminary considerations on the Roman Baths in Sebastopolis	311
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Roman imperial octagonal gems: analyses and interpretations	331
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Gemstones depicting Hermes from Asia Minor in the Roman imperial period	353

PERIOADA MEDIEVALĂ / PÉRIODE MÉDIÉVALE / MEDIEVAL PERIOD

Alin FRÎNCULEASA, Eduard Andrei GHINEA, Octav NEGREA, Emil GRIGORESCU	
Contribuții arheologice privind perioada timpurie a epocii medievale în nordul Munteniei. O evaluare preliminară a locuirii de tip Ipotești-Cândești din situl de la Urlați (Prahova).....	375
Archaeological contributions to the Early Medieval period in northern Muntenia: a preliminary assessment of the Ipotești-Cândești - type settlement at Urlați (Prahova)	
Ioana MANEA	
Maximum entropy modelling for predictive archaeology: mapping 8 th – 11 th century settlements in Ilfov County	417
Réka FÜLÖP	
Beyond cultural groups. Rethinking Horedt's cultural grouping system in Early Medieval Transylvania	427
Erwin GÁLL, Zsuzsana KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA	
<i>Sfârșitul tipo-cronologiei?</i> Problema datării mormântului 113 cu depunere de resturi de cal de la Vălcani – <i>Vamă</i>	447
<i>The end of typo-chronology?</i> The dating problem of grave 113 with horse remains from Vălcani – <i>Vamă</i>	
Alexandru MORINTZ, Franceska ȘTIRBU, Ștefania MEȘTERIUC, Irina HUICĂ	
Un mormânt medieval cu inel sigilar și vas de sticlă descoperit la Bufta – <i>La Cârână/Mănești</i>	463
A Medieval grave with a signet ring and glass vessel from Bufta – <i>La Cârână/Mănești</i>	

SECOLELE XVIII – XX / XVIIIe – XXe SIÈCLES / XVIIIth – XXth CENTURIES

Adrian IONIȚĂ	
Cercetări arheologice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	495
Archaeological investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Corina Anca SIMION, Daniela CRISTEA-STAN, Elena Alexandra ISPAS, Maria Loredana MARIN, Alexandru Răzvan PETRE, Oana GÂZA, Maria Valentina LUCA-ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
Cercetări arheometrice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	523
Archaeometric investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Radu-Alexandru DRAGOMAN, Sorin OANȚĂ-MARGHITU	
O arheologie a patru noi martiri ai Bisericii Romano-Catolice din România și ai Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice.....	539
An archaeology of four new martyrs of the Roman Catholic Church in Romania and of the Romanian Church United with Rome, Greek-Catholic	

SĂPĂTURI PREVENTIVE / FOUILLES PRÉVENTIVES / PREVENTIVE EXCAVATIONS

Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în situl de la Moșnița Nouă – <i>Hotarul satului</i> (2018)	563
Preventive archaeological investigations at the Moșnița Nouă – <i>Hotarul Satului</i> (2018)	
Mircea NEGRU, Silviu ENE, Elena GAVRILĂ	
Cercetări arheologice la București, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . Campania 2015	595
Archaeological investigations at Bucharest, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . The 2015 campaign	
Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în satul Macedonia, orașul Ciacova, punctul Biserica „Sfânta Cuvioasa Parascheva” (campania 2020)	623
Preventive archaeological investigations in Macedonia village, Ciacova, at the „Sfânta Cuvioasa Parascheva” Church (2020 campaign)	
Silviu ILIUȚĂ, Silviu ENE, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în Ciacova, punctul <i>Atelier bronz</i> (2018)	639
Preventive archaeological investigations at the Ciacova – <i>Atelier Bronz</i> (2018)	
Abrevieri / Abréviations / Abbreviations	655

NOTĂ ASUPRA UNOR PIESE DE METAL PREISTORICE DIN NORD-VESTUL MUNTENIEI

Cristian Eduard ȘTEFAN^a, Dragoș-Alexandru MIREA^b

^aInstitutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România; e-mail: cristarh_1978@yahoo.com

^bInstitutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, Măgurele/Muzeul Municipiului București, România; e-mail: dragos.mirea@nipne.ro

Keywords: Bronze Age, Early Iron Age, metallurgy, bronze, gold, Wallachia

Abstract: The authors present four prehistoric metal objects recently discovered in north-western Wallachia with the help of metal detector: three bronze items (two socketed axes and a spearhead) and a golden hair-ring. Beside the chemical composition analysis, some aspects as typology, chronology and analogies of such artifacts are discussed. The increased number of those kind of discoveries from recent years outlines a more dynamic picture of metal circulation during the Bronze Age and Early Iron Age at the Lower Danube.

Cuvinte-cheie: epoca bronzului, prima epocă a fierului, metalurgie, bronz, aur, Muntenia

Rezumat: Autorii prezintă patru piese din metal preistorice descoperite recent în nord-vestul Munteniei cu ajutorul detectorului de metale: trei obiecte din bronz (două topoare de tip celt și un vârf de lance) și un inel de buclă din aur. Pe lângă analiza compoziției chimice a metalelor, sunt discutate o serie de aspecte cum ar fi tipologia, cronologia și analogiile unor asemenea artefacte. Numărul tot mai mare al unor astfel de descoperiri din ultimii ani ne conturează un peisaj mai dinamic al circulației metalelor în epoca bronzului și la începutul epocii fierului la Dunărea de Jos.

INTRODUCERE

În ultimii ani, odată cu intensificarea activității detectoriștilor, piesele de metal descoperite „întâmplător” s-au înmulțit considerabil și în nord-vestul Munteniei, o parte dintre ele fiind valorificate în cadrul unor contribuții de către noi în colaborare cu diverși colegi interesați de subiect¹. În nota de față ne-am propus să valorificăm trei piese din bronz și una din aur (două topoare de tip celt, un vârf de lance și un inel de buclă) care provin din această zonă. Lotul este relativ eterogen din punct de vedere al tipologiei pieselor și al cronologiei acestora, acoperind perioadele mijlocie și târzie ale epocii bronzului, și, eventual, începutul epocii fierului. Dintre toate punctele, numai Recea întrunește condițiile unui sit clasic, celelalte trei fiind zone împădurite, aflate pe mici înălțimi, constituind poate puncte propice unor depuneri speciale de obiecte.

METODA DE ANALIZĂ A COMPOZIȚIEI METALULUI

Analizele asupra pieselor au fost efectuate utilizând tehnica de fluorescență a razelor X (XRF) și a fost aplicată cu ajutorul unui spectrometru portabil marca Bruker Tracer 5i. Spectrometrul a încărcat tubul generator de rodiiu cu o tensiune de 40 keV rezultând un fascicul spre probă cu un

spot circular cu diametrul de 8 mm. Răspunsul caracteristic a fost înregistrat cu un detector SDD plasat în spatele tubului generator. Spectrele rezultate au fost analizate cu programul furnizat de producătorul aparatului.

Dintre cele patru piese analizate, pentru trei dintre piese au fost identificate două elemente ca principalele elemente care alcătuiesc aliajul, anume cuprul și staniu. Cele trei piese de bronz prezintă procente foarte diferite de staniu și cupru. Valorile pornesc de la 2% și variază până la 32%. Aceste diferențe pot indica faptul că piesele au fost fabricate în perioade de timp diferite. Celtul mare prezintă un procent de staniu de 2%. Conform literaturii, un procent de staniu de peste 2% poate fi considerat ca un adaos intenționat². Procentele diferite de cupru și staniu, identificate în compoziția pieselor analizate, pot fi interpretate și ca o intenție de a fabrica piese cu destinații diferite. Procentele de staniu sunt foarte diferite, variază, și odată cu aceste procente variază și proprietățile pieselor. Un procent mai ridicat de staniu poate fi tradus printr-o duritate crescută a piesei finite, similar, un procent mai redus, poate fi interpretat ca o duritate mai redusă. Astfel, vârful de lance prezintă un procent mai ridicat de staniu, probabil pentru a obține o duritate crescută, având în vedere utilizarea respectivei piese. Nu putem exclude nici posibilitatea ca în timpul analizei să fi fost prinsă o parte din patină, acest fapt influențând procentul mare de staniu.

Cea de-a patra piesă analizată este reprezentată de un inel de buclă realizat din aur. Rezultatele obținute indică un

¹ Ștefan, Măndescu 2021; Măndescu, Ștefan 2021; Ștefan et alii 2024; Măndescu et alii 2024.

² Oudbashi, Wanhill 2021, p. 24–27.

procent de peste 81% de aur, 17% de argint și un procent redus de cupru. O astfel de compoziție este foarte similară cu compoziția aurului aluvionar, care pare să fi fost utilizat pentru realizarea acestei piese³.

DESCRIEREA PIESELOR

1. **Inel de buclă din aur.** Piesa a fost descoperită cu detectorul de metale în localitatea Recea (com. Recea, jud. Argeș) (Fig. 1, 2). Are dimensiunile de $0,9 \times 1,00$ cm, înălțimea de 1 cm, greutatea de 3 g și aparține tipului A, conform clasificării Eugeniei Zaharia (Fig. 3/a–b). Piesa este într-o stare de conservare foarte bună și are următoarea compoziție chimică: Au – 81,88%; Ag – 17,56%; Cu – 0,55%.
2. **Celt.** Piesa a fost descoperită cu detectorul de metale în apropierea localității Albota (jud. Argeș), în locul numit *Pădurea Bumbuieni* (Fig. 5, 6), la adâncimea de cca 20 cm. Are corpul zvelt, iar urechiușa laterală este ruptă sau nu s-a format în timpul turnării. Pe fiecare față se observă două triunghiuri cu vârful în jos, piesa prezentându-se într-o stare de conservare relativ bună, cu mici defecte de turnare (goluri în suprafață), dar și urme de deteriorare moderne. Din cauza deteriorării din zona gurii, nu este clar dacă laturile dinspre interior ale triunghiurilor merg până sub gura celtului sau formează o arcadă (Fig. 4/a–b). Gura este deteriorată, în zona acesteia metalul având o porozitate accentuată. Celtul are o patină groasă, de culoare verde, și are următoarele dimensiuni: lungime maximă – 9,5 cm, lățime maximă – 3,6 cm, diametrul interior al manșonului – $2,7 \times 2,1$, lungimea tăișului – 3,5 cm. Piesa cântărește 182 g și are următoarea compoziție elementală⁴: Cu – 96,98%; Sn – 2,2%; Ni – 0,22%; Sb – 0,14%; As – 0,10%; Cr – 0,04%; Ag – 0,03%; Pb – 0,03%; Si – 0,10%.
3. **Celt.** Piesa a fost descoperită cu detectorul de metale într-o pădure din apropierea localității Valea Ursului (jud. Argeș) (Fig. 8, 9), la adâncimea de cca 5 cm. Are tortiță laterală neperforată, iar corpul este scurt, pe fiecare față având câte două triunghiuri cu vârful în jos, adâncite, pe marginile fiecărei fețe, vârful triunghiurilor coborând până în zona mediană (Fig. 7/a–b). Piesa prezintă o patină de culoare verde, cu un aspect lucios și o ușoară asimetrie a tăișului, având următoarele dimensiuni: lungime maximă – 6,8 cm, lățime maximă – 3,9 cm, diametrul interior al manșonului – $2,6 \times 1,9$ cm, lungimea tăișului – 2,4 cm. Celtul cântărește 82 g și are următoarea compoziție elementală: Cu – 84,92%; Sn – 13,11%; Ni – 0,4%; Pb – 0,35%; As – 0,29%; Sb – 0,25%; Fe – 0,05%; Ag – 0,04%; Si – 0,41%; Cr – 0,01%.

4. **Vârf de lance.** Piesa a fost descoperită cu detectorul de metale în apropiere localității Topoloveni (jud. Argeș), în cartierul *Țigănești*, într-o pădure (Fig. 11, 12), la adâncimea de cca 15 cm. Piesa a ajuns la noi parțial deteriorată (Fig. 10/a–b), dar avem fotografii din momentul descoperirii când era relativ întreagă (Fig. 10/c–d). Lama este prezentă pe mai mult de jumătate din lungimea totală a piesei, marginile acesteia arcuindu-se moderat. Către baza lamei a fost observată o gaură pentru fixarea mânerului (probabil mai exista încă una în partea opusă care astăzi este pierdută); tot către bază piesa se îngusta, mai degrabă ca o adaptare tehnologică decât din rațiuni tipologice. Lungimea păstrată a piesei este de 8,8 cm (întreagă avea în jur de 9,4 cm), lungimea lamei – 5,5 cm, lățimea maximă a lamei – 2 cm, diametrul interior al manșonului – $1,6 \times 1,3$ cm. Perforația are dimensiunile de $0,25 \times 0,25$ cm. Greutatea păstrată a piesei este de 39 g, iar compoziția elementală este următoarea: Cu – 63,10%; Sn – 32,62%; As – 0,65%; Mg – 0,46%; Pb – 0,37%; Sb – 0,35%; Ni – 0,24%; Ag – 0,11%; Zn – 0,09%; Si – 1,8%.

ANALOGII ȘI ÎNCADRĂRI CRONOLOGICE

Așa cum am precizat mai sus, inelul de buclă din aur aparține tipului A conform clasificării Eugeniei Zaharia din binecunoscutul său studiu de acum aproape șapte decenii⁵. O piesă aproape identică, dar de dimensiuni mai mari, a fost descoperită recent, tot cu detectorul de metale, lângă localitatea Topoloveni, jud. Argeș⁶. Așa cum am precizat cu acea ocazie, analogii foarte bune pentru acest tip de piesă le găsim în tezaurul de la Răcățau, care a fost atribuit fazelor Ic3–Ic2 ale culturii Monteoru⁷. De asemenea, piese asemănătoare au fost descoperite în Ungaria – tezaurul de la Szelevény-Menyasszonypart⁸.

O cercetare de suprafață efectuată pe locul descoperirii inelului de buclă din aur de la Recea de către colegii A. Ioniță și C. Constantin în anul 2025 a relevat existența unei așezări din epoca bronzului, cu ceramică specifică culturii Tei.

Celtul de la Albota – *Pădurea Bumbuieni* aparține variantei B1 în clasificarea lui Mircea Rusu⁹; exemplarul nostru nu are însă urechiușa reliefată, ci numai un ciot, probabil din cauza unui defect de turnare. Deși piesa nu este perfect conservată, o putem atribui cu probabilitate tipului B1r în clasificarea lui Oliver Dietrich, cea mai apropiată analogie fiind un celt de la Cheile Turzii (posibil depozit)¹⁰. Pentru tipul B1 a fost propusă o circulație în perioada

³ Cristea-Stan 2012.

⁴ În cazul pieselor de bronz, măsurătorile s-au făcut pe o mică porțiune curățată de patină; pentru piesa din aur s-a utilizat softul pentru metale prețioase.

⁵ Zaharia 1959, p. 113, Fig. 4/6.

⁶ Ștefan et alii 2024, p. 119, Fig. 13/a, b.

⁷ Ștefan et alii 2024, p. 128; Căpitanu, Ursachi 1979, p. 135–148; Istina 2018, p. 204–205, nr. cat. 13.2, 13.5, 13.6 și 13.7.

⁸ Kemenczei 1999, nr. cat. 17.

⁹ Rusu 1966, p. 25, Fig. 2/B1.

¹⁰ Dietrich 2021, p. 344, nr. cat. 0731, pl. 172/0731.

Figura 1. Locul descoperirii inelului de buclă din aur (Google Earth).

Figure 1. Place of discovery for the golden hair-ring (Google Earth).

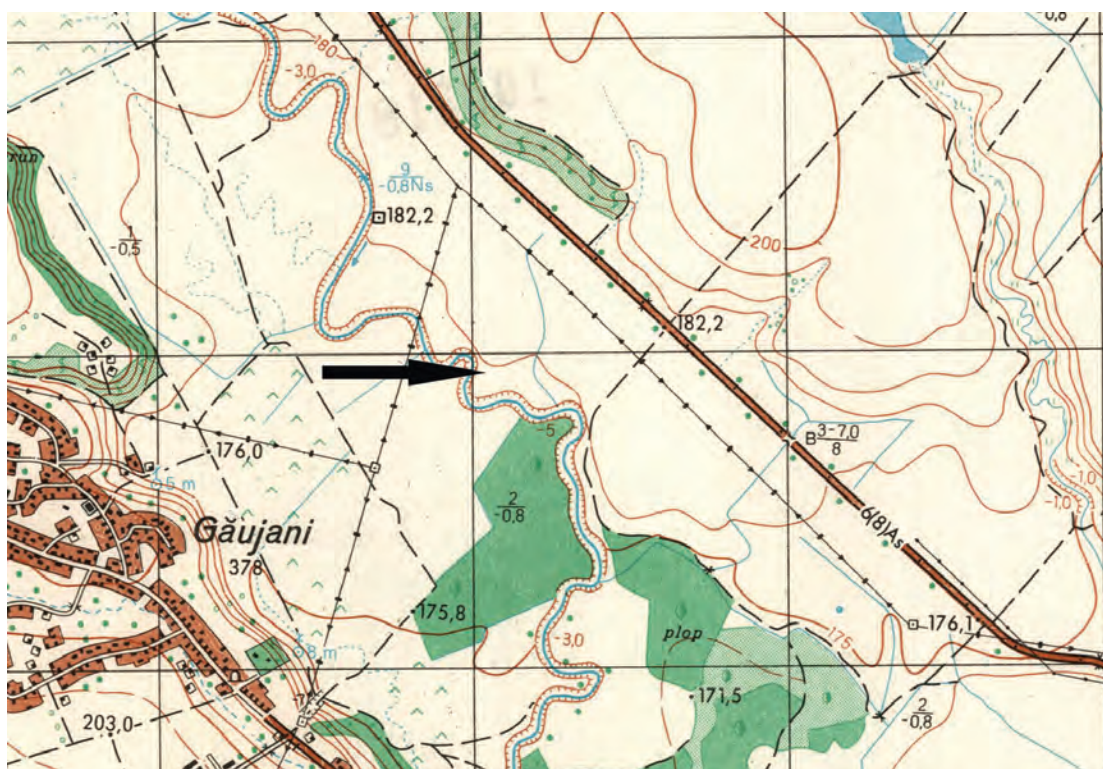

Figura 2. Locul descoperirii inelului de buclă din aur (harta militară, Sc. 1:25.000).

Figure 2. Place of discovery for the golden hair-ring (Military Map, 1:25.000 scale).

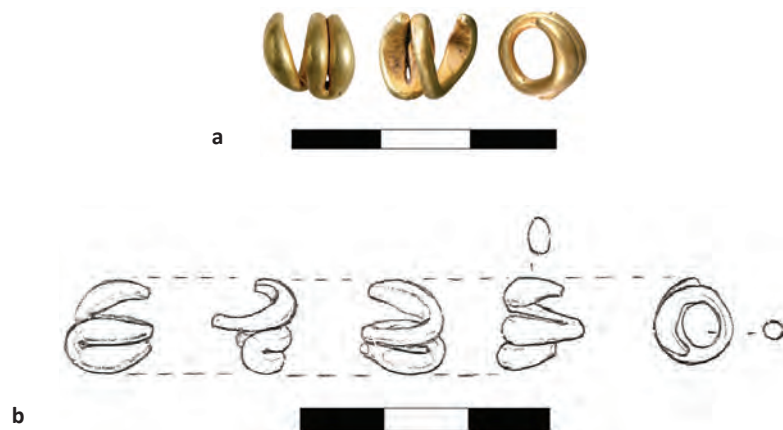

Figura 3/a-b. Inelul de buclă din aur de la Recea (Desen E. Hila; foto C. Nicolae).

Figure 3/a-b. The golden hair-ring from Recea (Drawing E. Hila; photo C. Nicolae).

Figura 4/a-b. Celtul de la Albota – Pădurea Bumbuieni (Desen E. Hila; foto C. E. Ștefan).

Figure 4/a-b. The socketed axe from Albota – Pădurea Bumbuieni (Drawing E. Hila; photo C. E. Ștefan).

Figura 5. Locul descoperirii celtului de la Albota – Pădurea Bumbuieni (Google Earth).

Figure 5. Place of discovery for the socketed axe from Albota – Pădurea Bumbuieni (Google Earth).

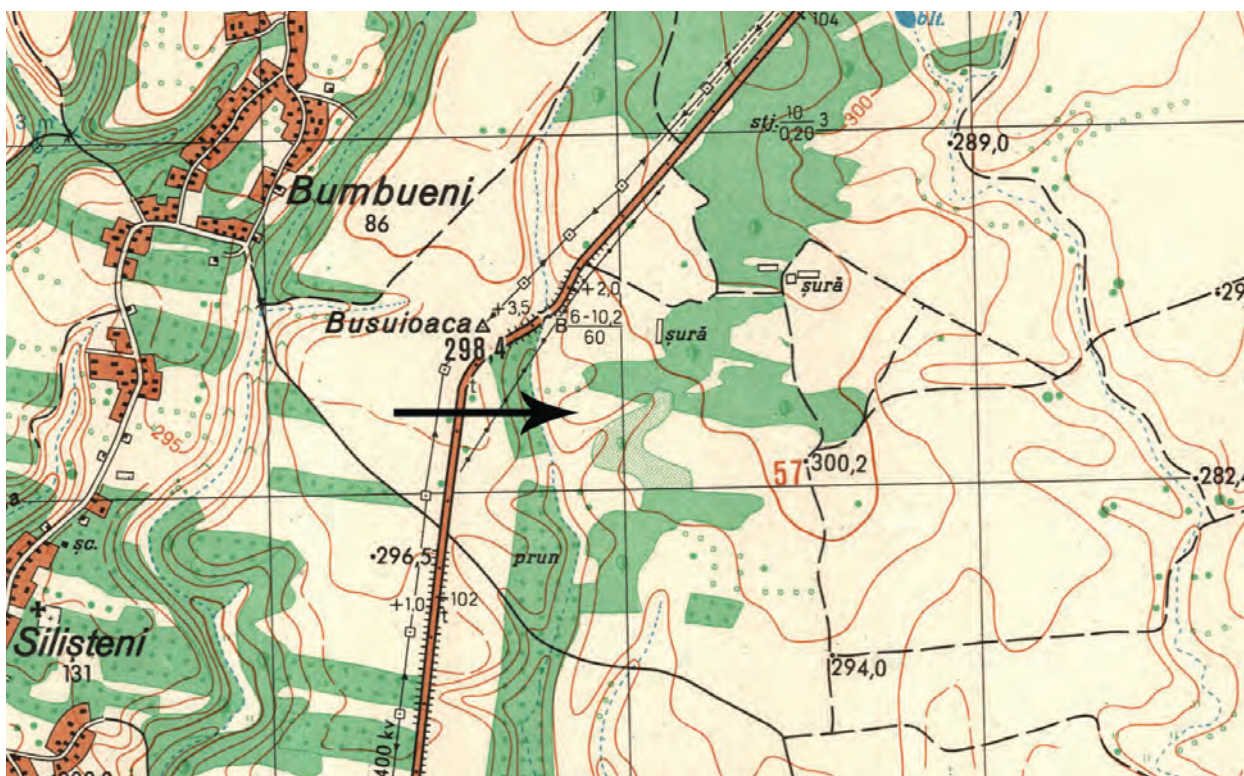

Figura 6. Locul descoperirii celtului de la Albota – Pădurea Bumbuieni (harta militară, Sc. 1:25.000).

Figure 6. Place of discovery for the socketed axe from Albota – Pădurea Bumbuieni (Military Map, 1:25.000 scale).

Figura 7/a-b. Celtul de la Valea Ursului (Desen E. Hila; foto C. E. Ștefan).

Figure 7/a-b. The socketed axe from Valea Ursului (Drawing E. Hila; photo C. E. Ștefan).

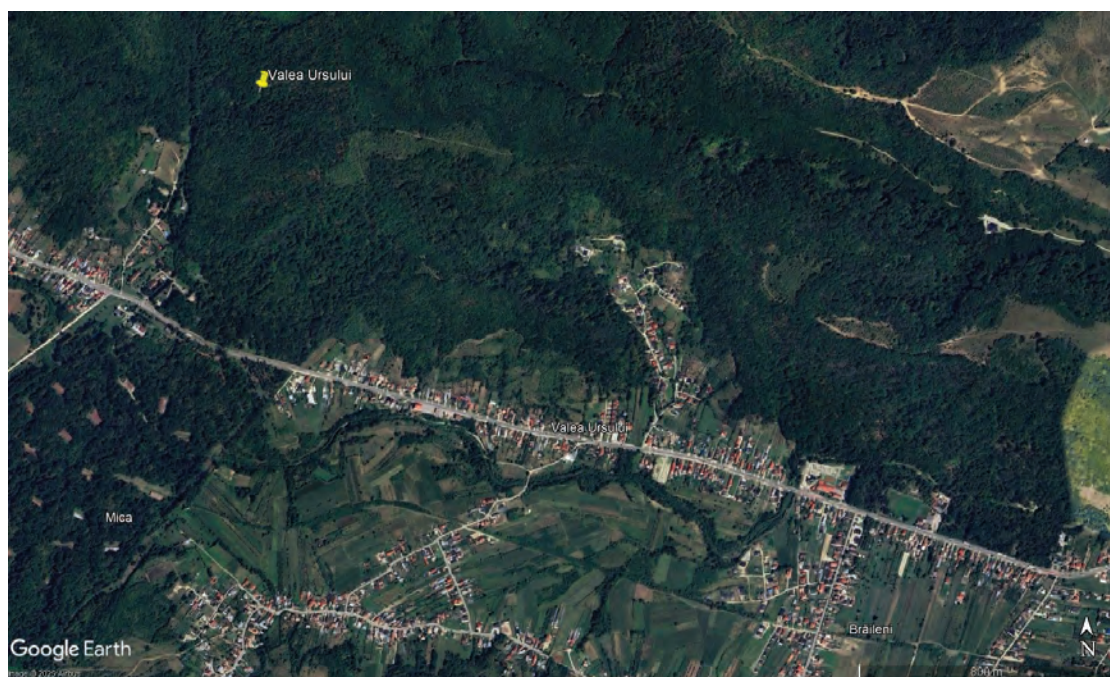

Figura 8. Locul descoperirii celtului de la Valea Ursului (Google Earth).

Figure 8. Place of discovery for the socketed axe from Valea Ursului (Google Earth).

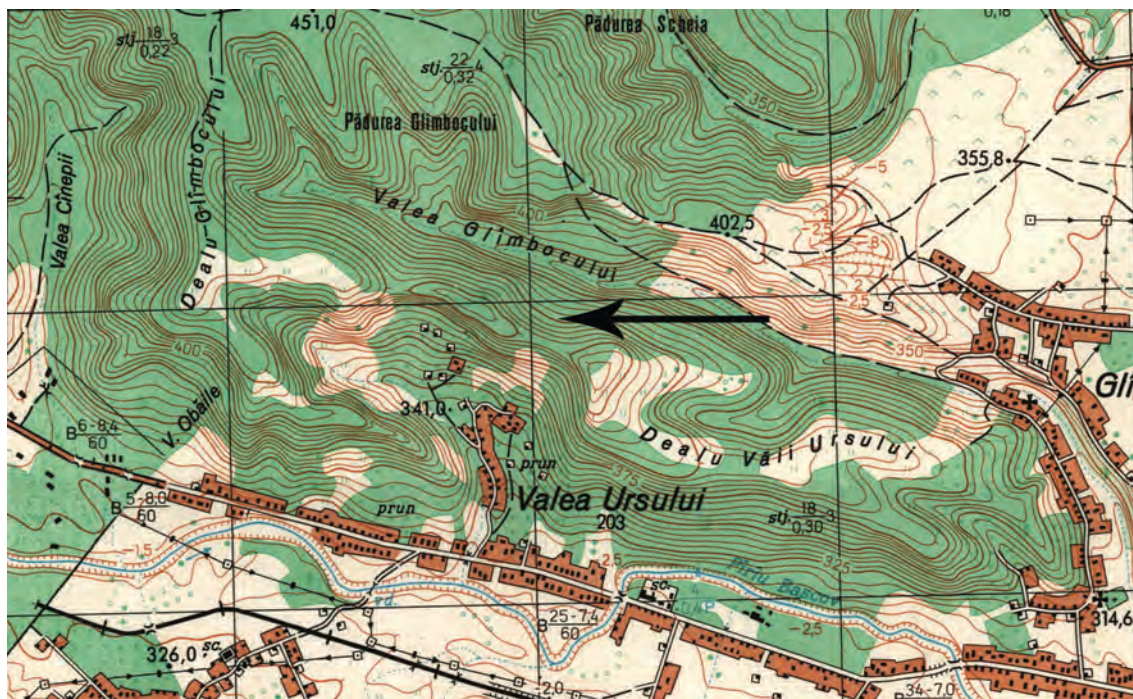

Figura 9. Locul descoperirii celtului de la Valea Ursului (harta militară, Sc. 1:25.000).

Figure 9. Place of discovery for the socketed axe from Valea Ursului (Military Map, 1:25.000 scale).

Br D – Ha A1¹¹, fiind răspândit în Transilvania (cu o concentrare de piese în zona Mureșului mijlociu) și în nordul Moldovei, exemplare de acest tip fiind documentate în depozitele de la Aiud, Gușterița II, Șpălnaca II sau Uioara de Sus¹². Piesa fiind deteriorată în partea superioară, nu putem exclude cu totul prezența unor arcade pe fețele late ale acesteia, iar celtul s-ar încadra în tipul C2 la Dietrich. În acest caz, o bună analogie ar constitui-o exemplarul de la Vulturești, jud. Olt, ceea ce ne duce către epoca bronzului târziu¹³.

Celtul de la Valea Ursului aparține variantei B2 în accepțiunea lui Mircea Rusu¹⁴, în timp ce după Oliver Dietrich îl putem atribui variantei B2g, cea mai apropiată analogie fiind o piesă de la Buciumi, jud. Sălaj¹⁵. Apropiată ca formă este și piesa de la Călugăreni, jud. Mureș, corespunzătoare variantei B2i la Dietrich¹⁶. Tipul B2 poate fi plasat într-un orizont cronologic corespunzător epocii bronzului târziu, fiind răspândit în principal în aria transilvană, dar și în Moldova, unele exemplare fiind descoperite în medii Noua sau Wietenberg târziu¹⁷.

O discuție despre utilizarea celturilor am făcut-o deja cu ani în urmă, așa că nu mai este necesară o reluare a temei, deoarece nu au mai apărut elemente noi de atunci

care să ne modifice opiniile¹⁸. Ne mulțumim să semnalăm un studiu foarte interesant, pe care atunci nu l-am avut în vedere, în care sunt replicate celturi în cadrul unui proiect de arheologie experimentală, iar urmele de uzură sunt comparate cu cele de pe piesele preistorice descoperite în Anglia (zona Yorkshire) și sud-estul Scoției¹⁹. De asemenea, un studiu mai recent ne arată că mai degrabă tehnologia de prindere a mânerului din lemn decât *design*-ul celturilor a fost factorul-cheie care a determinat creșterea eficienței și performanței acestora²⁰. Rezultatele sunt promițătoare și pot constitui baza unor analize viitoare efectuate pe piesele din sud-estul Europei.

În ceea ce privește vârful de lance, analogiile sunt mai greu de găsit, deoarece forma este destul de simplă. Aspectul general și perforațiile laterale ne duc cu gândul la exemplarul descoperit de curând la Miroslaveni, jud. Gorj, pentru care autorii specifică o circulație îndelungată în spațiul carpato-danubian și propun o datare în Ha B1 (cu analogii în depozitele de la Moigrad I și Porumbenii Mari) sau B2 (analogii în depozitul Turia III)²¹. Republicarea depozitului de la Cehei – *Pustă* (cunoscut mai înainte sub denumirea de Moigrad I), în condiții grafice mai bune, ne arată într-adevăr analogii bune pentru piesa noastră în vârful de lance prezente în această descoperire²². În clasificarea lui Leshtakov, vârful nostru de lance s-ar

¹¹ Dietrich 2021, p. 349–353.

¹² Dietrich 2021, p. 350 și harta 35.

¹³ Berciu 1976, p. 174/175, Fig. 5/7; Dietrich 2021, p. 476, nr. cat. 1567, pl. 351/1567 (a se vedea și Harta 52).

¹⁴ Rusu 1966, p. 25, Fig. 2/B2.

¹⁵ Dietrich 2021, p. 357, nr. cat. 0794, pl. 187/0794.

¹⁶ Dietrich 2021, p. 357–358, nr. cat. 0799, pl. 188/0799.

¹⁷ Dietrich 2021, p. 366–368 și harta 37.

¹⁸ Ștefan 2008, p. 30–32.

¹⁹ Roberts, Ottaway 2003.

²⁰ Dolfini *et alii* 2023.

²¹ Popescu *et alii* 2025, p. 27–28.

²² Soroceanu, Heeb 2015, mai ales exemplarul de la Pl. 10.

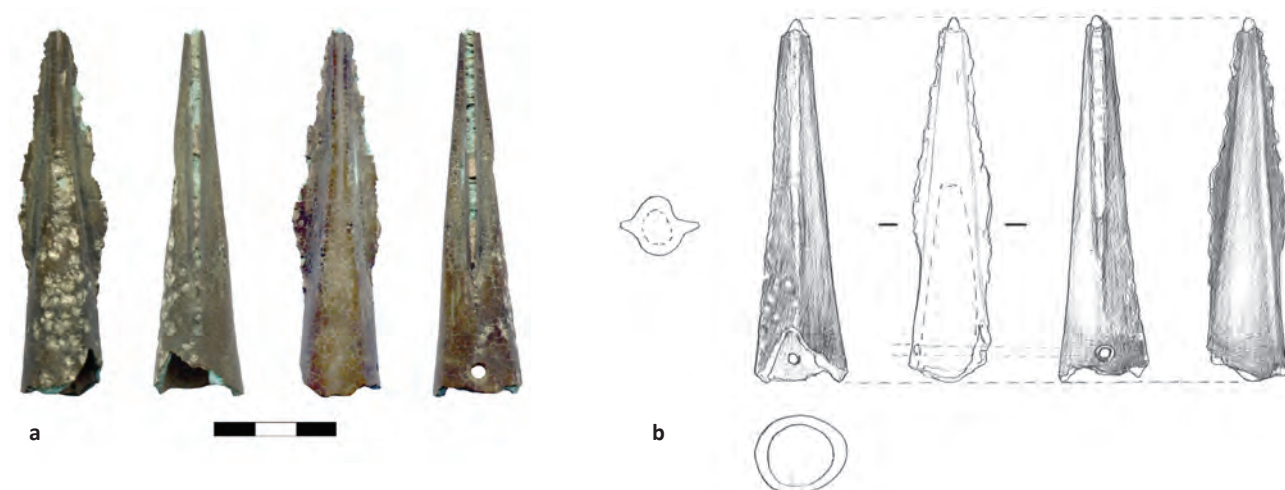

Figura 10/a-b. Vârful de lance de la Topoloveni – Țigănești (Desen E. Hila; foto C. E. Ștefan).

Figure 10/a-b. The spearhead from Topoloveni – Țigănești (Drawing E. Hila; photo C. E. Ștefan).

c

d

Figura 10/c-d. Vîrful de lance în momentul descoperirii.

Figure 10/c-d. The spearhead at the moment of discovery.

încadra probabil la Forma H, Tipul III.5, analogii bune reprezentându-le piesele de la Blučina și Ratare²³. Leshtakov consideră că Tipul III din Forma H apare cândva în Bronz D și este încă în uz în Hallstatt B²⁴.

Pentru unele observații referitoare la procesul tehnologic, piesele au fost supuse unei analize la microscopul digital Keyence VHX-X1 aflat în dotarea

Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București²⁵. Cele mai interesante observații au fost făcute pentru inelul de buclă din aur. S-au putut documenta urmele de ciocănire de pe brațele inelului apărute în timpul confecționării piesei (Fig. 13/a-c, e), dar și de pe unul dintre capete (Fig. 13/d), precum și zona din punctul de inflexiune între două dintre brațe, unde metalul a

²³ Leshtakov 2015, Pl. 81/A, 11.

²⁴ Leshtakov 2015, p. 240.

²⁵ Mulțumiri colegei Anca-Diana Popescu pentru aceste analize, dar și pentru bibliografie și îndrumări.

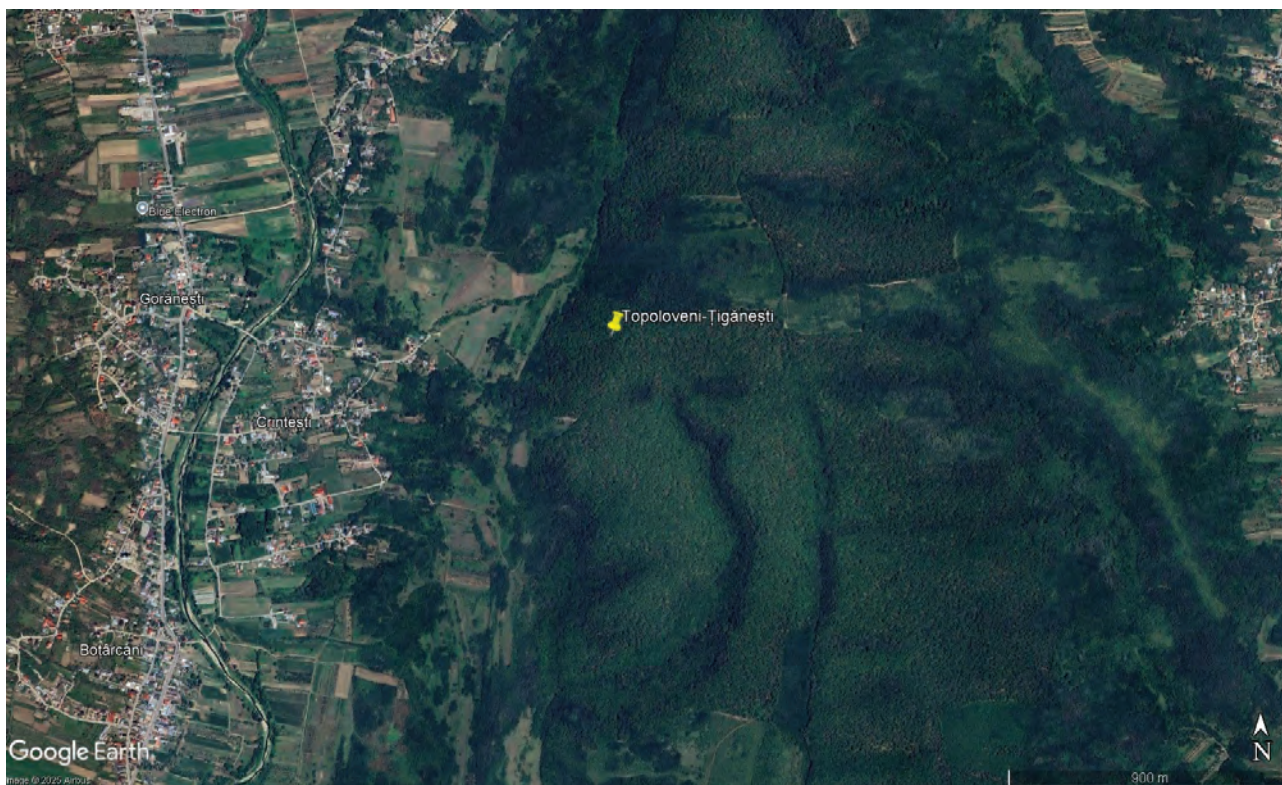

Figura 11. Locul descoperirii vârfului de lance de la Topoloveni – Țigănești (Google Earth).

Figure 11. Place of discovery for the spearhead from Topoloveni – Țigănești (Google Earth).

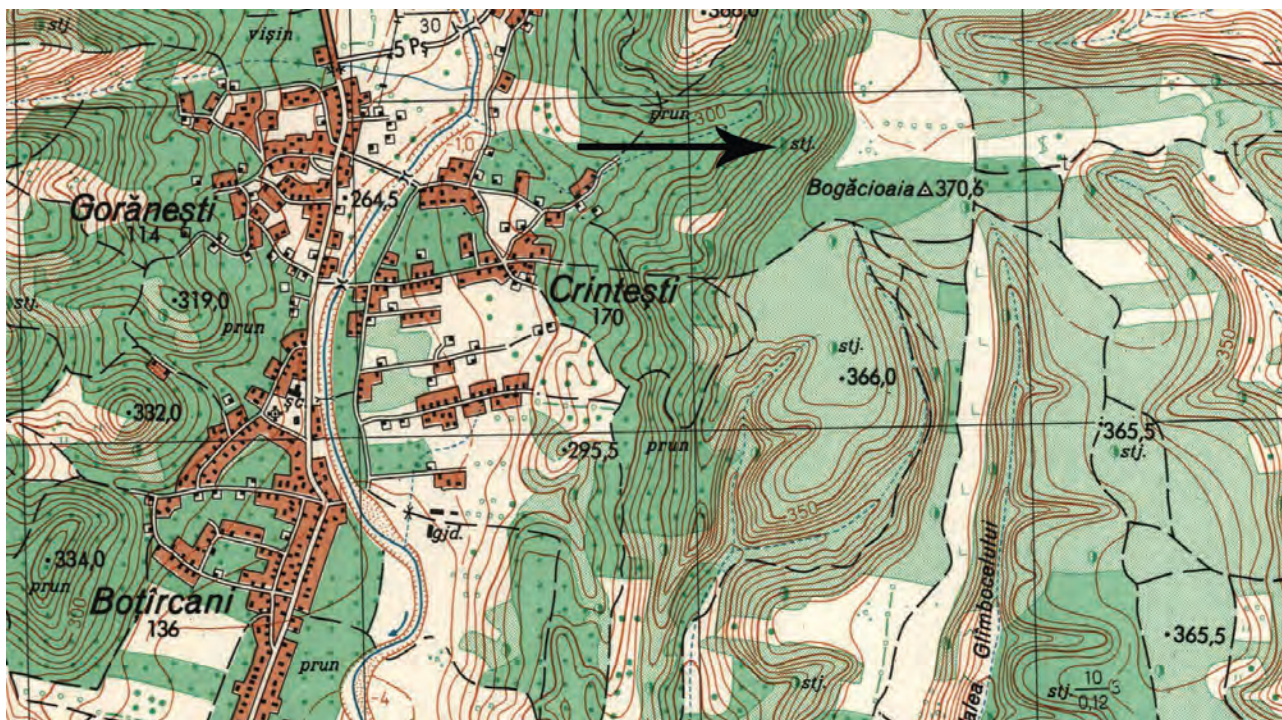

Figura 12. Locul descoperirii vârfului de lance de la Topoloveni – Țigănești (harta militară, Sc. 1:25.000).

Figure 12. Place of discovery for the spearhead from Topoloveni – Țigănești (Military Map, 1:25.000 scale).

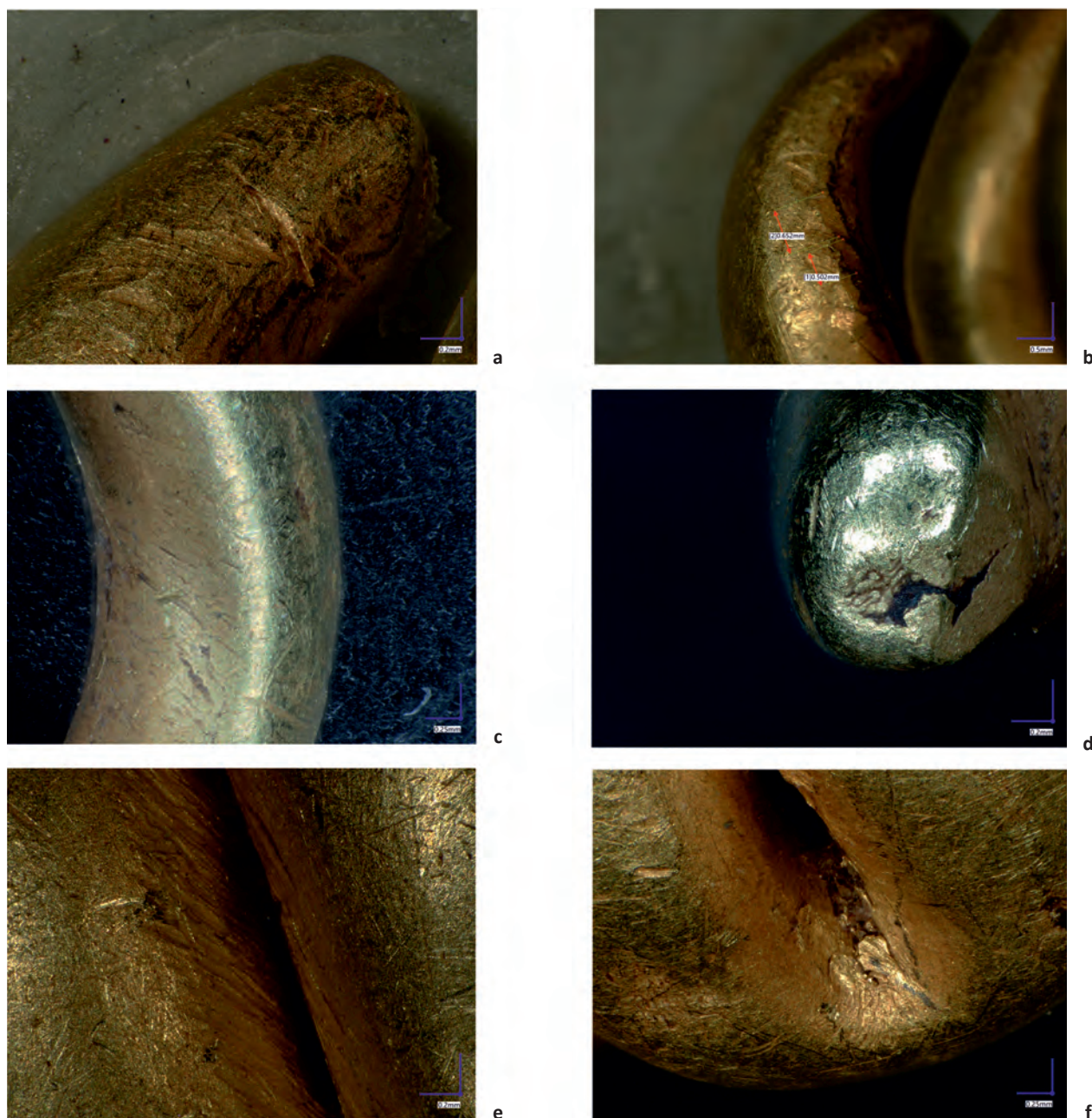

Figura 13. Inelul de buclă din aur. Detalii din procesul manufacturării. **a.** Urme de lovituri către unul dintre capete (150x); **b.** Urme de lovituri pe unul dintre brațe (50x); **c.** Urma unei lovituri pe interiorul unui braț (100x); **d.** Urme de lovituri pe unul dintre capete (150x); **e.** Urme de lovituri pe unul dintre cele două brațe (150x); **f.** Detaliu cu punctul de inflexiune dintre două brațe (100x).

Figure 13. The golden hair-ring. Details of the manufacturing process. **a.** Beating traces near one of the heads (150x); **b.** Beating traces on one of the arms (50x); **c.** Beating traces on the inside of an arm (100x); **d.** Beating traces on one of the heads (150x); **e.** Beating traces on one of the arms (150x); **f.** Detail with the inflection point between two of the arms (100x).

crăpat ușor (Fig. 13/f). Cel mai probabil, materia primă a fost turnată într-un tipar prin care s-a obținut o mică bară din aur, unul dintre capete a fost îndoit, apoi bara astfel transformată a fost la rândul ei îndoită și bătută în jurul unui obiect dur, cilindric, obținându-se forma finală. Analiza spectrală a unei zone roșiatică²⁶ de pe

unul din brațele inelului de buclă (Fig. 14/a) a condus la detectarea a două zone cu intruziuni argintii, de dimensiuni submilimetrice (Fig. 14/b, c, f), care s-au dovedit a fi iridiu (Fig. 14/d, e). Aceste intruziuni sunt un bun indiciu că aurul din care a fost confecționată piesa ar fi aluvionar, așa cum o arată unele studii²⁷.

²⁶ Cel mai probabil, o contaminare datorată solului în care a zăcut piesa.

²⁷ Jansen *et alii* 2016.

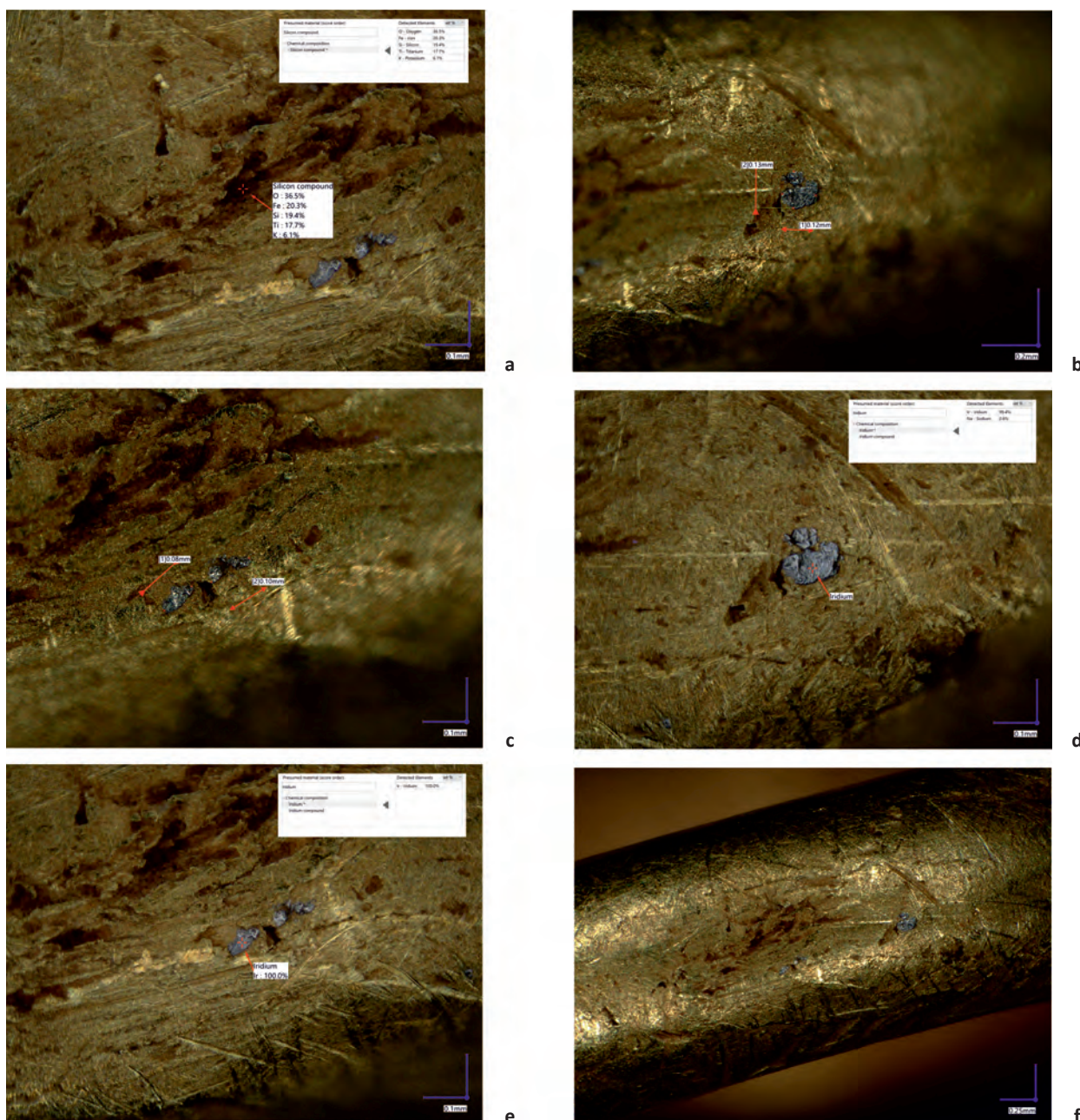

Figura 14. Inelul de buclă din aur. **a.** Analiza spectrală zonei roșiatice (300x); **b, c.** Dimensiunile intruziunilor argintii (200x, respectiv 300x); **d, e.** Analizele spectrale ale intruziunilor argintii (300x); **f.** Zona cu intruziunile argintii (100x).

Figure 14. The golden hair-ring. **a.** The spectral analysis of the reddish area (300x); **b, c.** The dimensions of silvery intrusions (200x, 300x respectively); **d, e.** The spectral analyses of the silvery intrusions (300x); **f.** The area with silvery intrusions (100x).

Analiza celtului de la Valea Ursului ne-a relevat o piesă care a fost folosită foarte puțin sau deloc. Tăișul este bont (Fig. 15/c), cu foarte puține striatii pe una din părți (Fig. 15/b), iar către capătul manșonului, metalul este foarte subțire, ceea ce l-a făcut ușor de deteriorat (Fig. 15/a). Al doilea celt, de la Albota, pare să fi fost un rebut, fiind destul de avariât, cu un aspect foarte poros și multe defecte de turnare (Fig. 16/a, b). Vârful de lance a ajuns la noi deteriorat, mai ales în partea inferioară (lipsește o parte din

tubul de prindere a cozii), dar și pe părțile laterale ale lamei și în zona vârfului. Au fost observate striuri longitudinale, provenite probabil de la netezirea piesei după turnare (Fig. 17/a, b). Din examinarea microscopică a găurii laterale păstrate (gaură prin care se introducea un cui pentru o mai bună fixare a mânerului de lemn), s-a constatat că aceasta a fost realizată după turnare, prin împingerea și perforarea metalului dinspre exterior (Fig. 17/c).

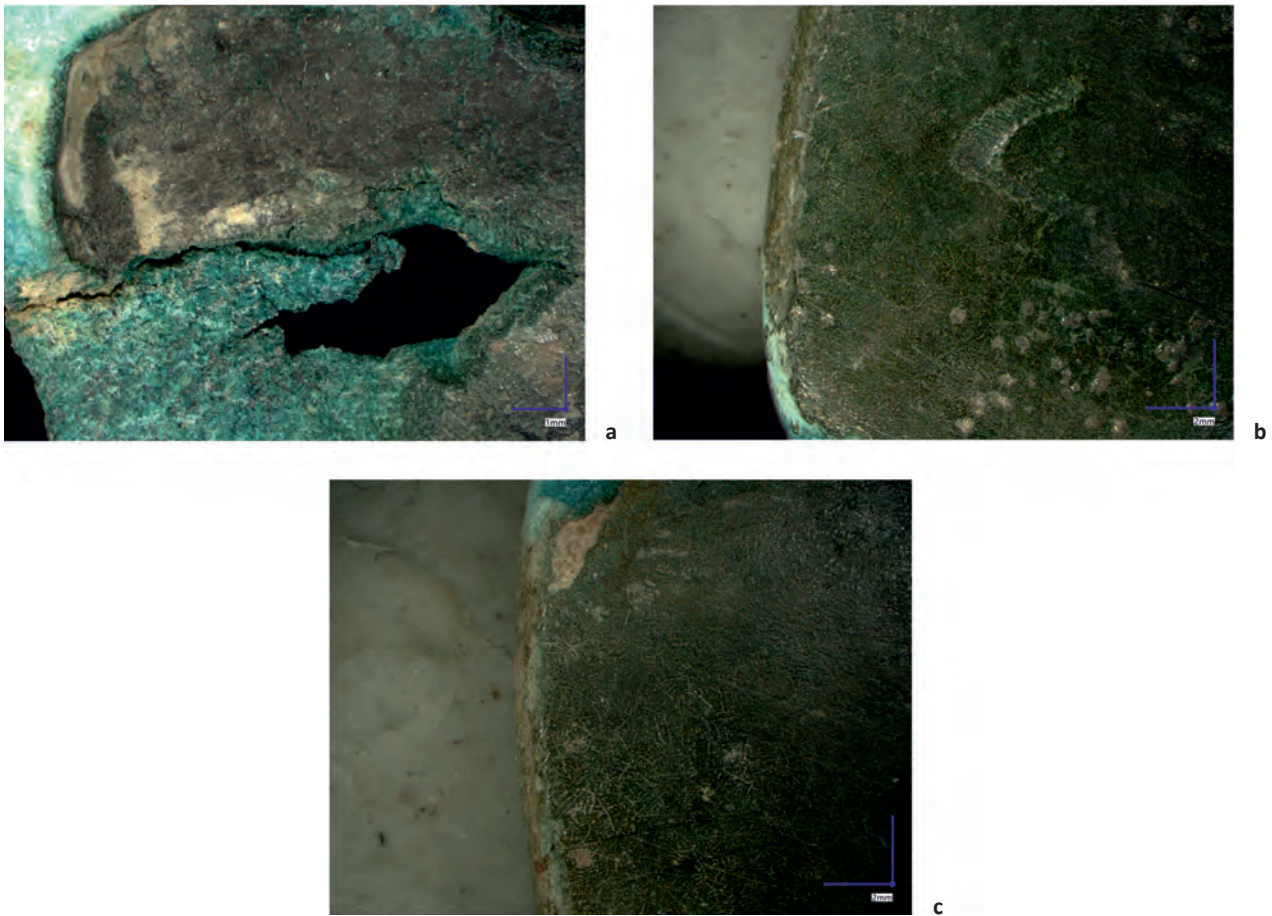

Figura 15. Celtul de la Valea Ursului. **a.** Zona deteriorată de lângă manșon (30x); **b.** Zona cu striații de pe tăiș (20x); **c.** Cealaltă parte a tăișului (20x).

Figure 15. The socketed axe from Valea Ursului. **a.** The damaged area near sheath (30x). **b.** The area with ridges on the cutting edge (20x); **c.** The other side of the cutting edge (20x).

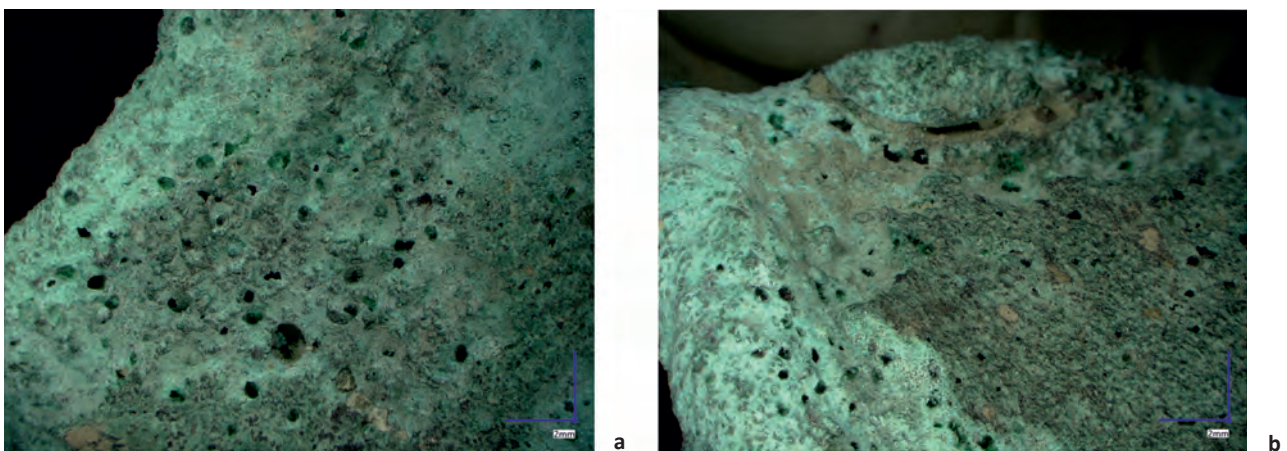

Figura 16. Celtul de la Albota. **a.** Zona cu porozitate de sub manșon (20x); **b.** Zona cu porozitate de lângă tortiță (20x).

Figure 16. The socketed axe from Albota. **a.** The porous area under the sheath (20x); **b.** The porous area near the lug (20x).

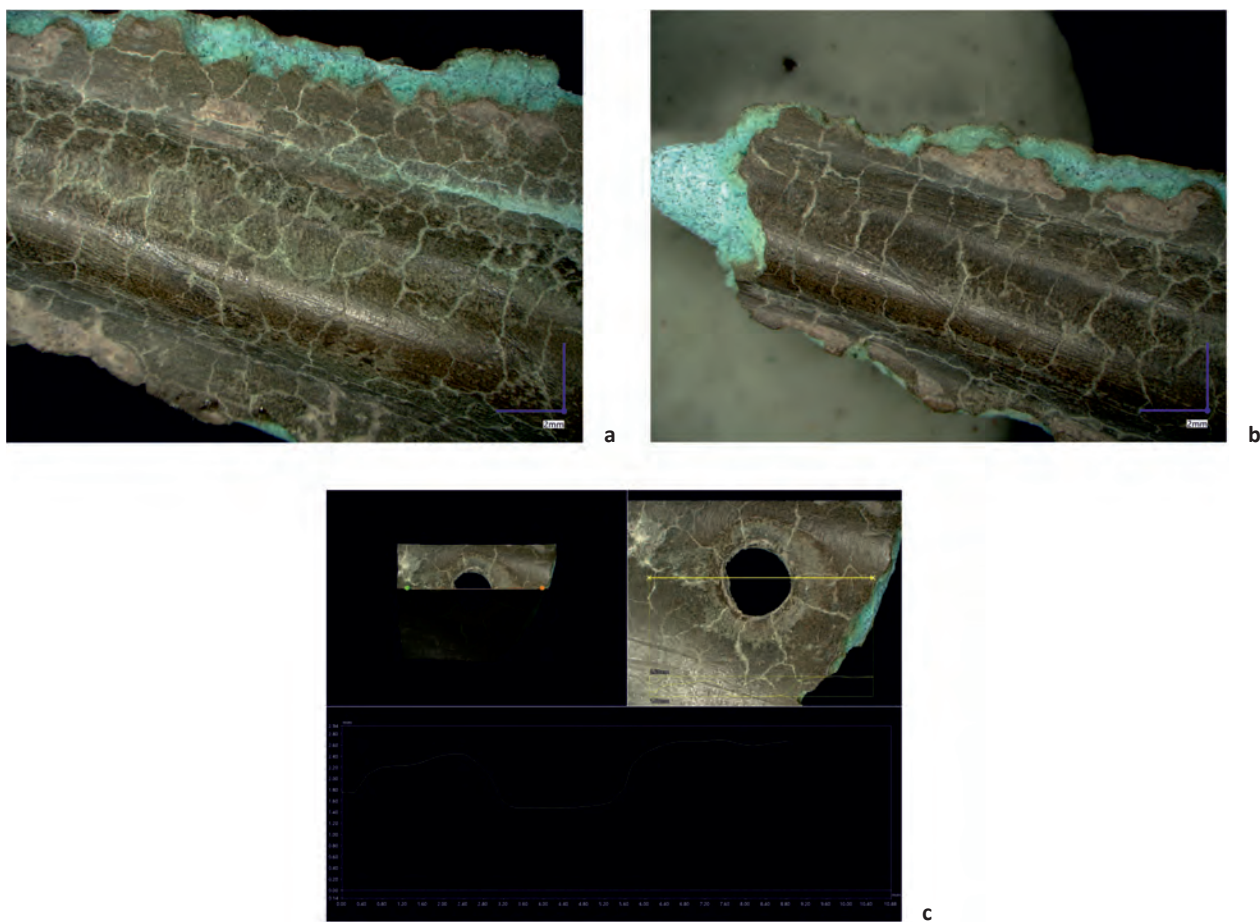

Figura 17. Vârful de lance. **a.** Zona din mijloc a frunzei (20x); **b.** Zona de lângă vârf (20x); **c.** Detalii ale orificiului de fixare a cozii.

Figure 17. The spearhead. **a.** The middle area of the leaf (20x); **b.** The area near the tip (20x); **c.** Details of the rivet hole.

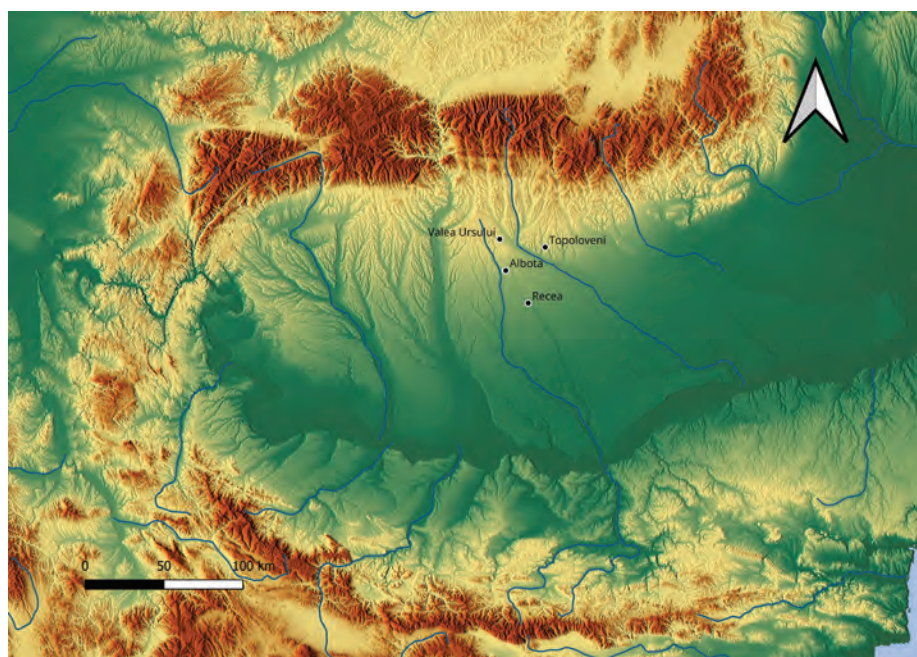

Figura 18. Locurile de descoperire ale celor patru obiecte din metal.

Figure 18. Places of discoveries of the four metal objects.

CONCLUZII

Dacă în urmă cu câteva decenii zona Argeșului era aproape o pată albă în ceea ce privește prezența obiectelor de metal preistorice, situația s-a schimbat în ultimii ani, activitatea așa-zisilor „căutători de comori”, insuficient reglementată, a dus la descoperirea mai multor piese de metal (cupru, bronz sau aur). Documentarea acestora ne arată un peisaj mult mai dinamic al circulației pieselor de metal între comunitățile preistorice, în cazul unora dintre piese conturându-se chiar un schimb la mare distanță. Lipsa unor descoperiri de tipare în zona Argeșului ne îndepărtează de ideea unei producții locale, în timp ce prezența unor piese izolate în locuri precum dealurile împădurite poate semnifica depuneri speciale.

Cartarea locurilor de descoperire pentru cele patru artefacte (Fig. 18) ne arată o arie relativ bogată în descoperiri de metal preistorice aflată aproximativ între cursul superior al Teleormanului și cel mijlociu al Argeșului. În ce măsură este o imagine reală sau doar o „fotografie” de moment datorată activității neobosite a detectoriștilor, rămâne de văzut în viitor.

MULȚUMIRI

Autorii le sunt recunoscători domnilor Adrian Ioniță, pentru generozitatea cu care ne-a cedat piesele pentru publicare, Tudor Soroceanu, pentru prețioasele îndrumări bibliografice și Cătălin Constantin, pentru harta de la Fig. 18.

BIBLIOGRAFIE

- Berciu 1976 – D. Berciu, *Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara*, SCIVA 27(2), 1976, p. 171–180.
- Căpitanu, Ursachi 1979 – V. Căpitanu, V. Ursachi, *Descoperiri arheologice aparținând epocii bronzului din județul Bacău*, Carpica 11, 1979, p. 135–148.
- Cristea-Stan 2012 – D. Cristea-Stan, *Studiul aurului din România în vederea stabilirii provenienței obiectelor arheologice din patrimoniul cultural național*, Teză de doctorat, 2012.
- Dietrich 2021 – O. Dietrich, *Bronzezeitliche Tüllenbeile aus Rumänien. Studien zur Chronologie, Chorologie und Hortung*, Teză de doctorat, Berlin, 2021 (<https://refubium.fu-berlin.de/handle/fub188/31025>, accesată 20.05.2026).

- Dolfini et alii 2023 – A. Dolfini, S. C. Scholes, J. Collins, S. Hardy, T. J. Joyce, *Testing the efficiency of Bronze Age axes: An interdisciplinary experiment*, JAS 152, 2023, 105741.
- Istina 2018 – L. Istina, *Tezaurul de la Răcățoiu, com. Horgești, jud. Bacău*, în: R. Oanță-Marghitu (ed.), *Aurul și argintul antic al României*, Catalog de expoziție, București, 2018, p. 204–205.
- Jansen et alii 2016 – M. Jansen, S. Aulbach, A. Hauptmann, H. E. Höfer, S. Klein, M. Krüger, R. L. Zettler, *Platinum group placer minerals in ancient gold artifacts – Geochemistry and osmium isotopes of inclusions in Early Bronze Age gold from Ur/Mesopotamia*, JAS 68, 2016, p. 12–23.
- Kemenczei 1999 – T. Kemenczei, *Katalog der ausgestellten Funde*, în: T. Kovács, P. Raczky (eds.), *Prähistorische Goldschätze aus dem Ungarischen Nationalmuseum*, Budapest, 1999.
- Leshtakov 2015 – Л. Лещак, *Типология и хронология на бронзовите върхове за копия от късната бронзова и началото на ранножелязната епоха в югоизточна Европа/Typology and Chronology of Late Bronze Age and Early Iron Age bronze socketed spearheads in southeastern Europe*, Sofia, 2015.
- Măndescu, Ștefan 2021 – D. Măndescu, C. E. Ștefan, *Un pumnal cu nervură mediană pronunțată de la Hârtiești, jud. Argeș*, SCIVA 72(1–4), 2021, p. 165–175.
- Măndescu et alii 2024 – D. Măndescu, C. E. Ștefan, M. Mărgărit, D. A. Mirea, *Note on a Bronze Age Blade from Sălătrucu, Argeș County*, Dacia NS 68, 2024, p. 437–448.
- Oudbashi, Wanhill 2021 – O. Oudbashi, R. Hugh Wanhill, *Archaeo-metallurgy of copper and silver alloys in the world*, Advanced Materials and Processes 179(5), 2021, p. 24–27.
- Popescu et alii 2025 – A.-D. Popescu, R. Băjenaru, M. Petruneac, D. Cristea-Stan, D. Hortopan, *Piese de metal din a doua jumătate a mileniului al II-lea a. Chr. din colecția Muzeului Județean Gorj "Alexandru Ștefulescu"*, Litua 27, 2025, p. 23–37.
- Roberts, Ottaway 2003 – B. Roberts, B. S. Ottaway, *The use and significance of socketed axes during the Late Bronze Age*, EJA 6(2), 2003, p. 119–140.
- Rusu 1966 – M. Rusu, *Depozitul de bronzului de la Balșa*, Sargetia 4, 1966, p. 17–40.
- Soroceanu, Heeb 2015 – T. Soroceanu, B. Heeb, *Ein Bronze-Depot aus Cehei-Pustă, Rumänien*, ActaPraehistA 57, 2015, p. 61–199.
- Ștefan 2008 – C. E. Ștefan, *Trei celturi de bronz aflate în colecțiile Muzeului Național de Antichități*, MCA 4, 2008, p. 29–37.
- Ștefan, Măndescu 2021 – C. E. Ștefan, D. Măndescu, *Două securi de tip Flachbeil din jud. Argeș*, Pontica 54, 2021, p. 193–205.
- Ștefan et alii 2024 – C. E. Ștefan, D. Măndescu, I.-A. Pițigoi, D.-A. Mirea, *Piese de metal preistorice recent descoperite în nord-vestul Munteniei (jud. Argeș)*, SCIVA 75(1–4), 2024, p. 113–134.
- Zaharia 1959 – E. Zaharia, *Die Lockenringe von Sărata-Monteoru und ihre typologischen und chronologischen Beziehungen*, Dacia NS 3, 1959, p. 103–134.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AAC – Acta Archaeologica Carpatica, Kraków
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Acta Classica Univ. Scient. Debrecen – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis, Debrecen, Ungaria
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
ActaPraehistA – Acta praehistorica et archaeologica
AIGR – Anuarul Institutului Geologic al României, București
AIIAC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJA – American Journal of Archaeology, Boston
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
Alba Regia – Alba Regia. Annales Musei Stephani regis, Székesfehérvár
Anatolia Antiqua – Anatolia Antiqua. Revue internationale d'archéologie anatolienne. Institut Français d'Etudes anatoliennes d'Istanbul
Anatolica – Anatolica. The Netherlands Institute for the Near East in Leiden
AnB – Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara
AncNearEastSt – Ancient Near Eastern Studies, Leuven, Belgia
Angustia – Angustia. Arheologie, Etnografie, Sfântu Gheorghe
Anmed – Anmed. Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Antalya, Turcia
AnSt – Anatolian Studies. British Institute of Ankara
AnUCraiova – Analele Universității din Craiova, Craiova (seria Istorie)
AnUVT – Annales d'Université “Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
Apulum – Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
ArchHung – Archaeologia Hungarica, Acta Archaeologica Musei Nationalis Hungarici, Budapest
ArchKorr – Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
ArchMűh – Archeometriai Műhely
ArchRozhledy – Archeologické Rozhledy, Praha
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
Arheologia Medievală. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
ArheologijaSSSR – Arheologija SSSR. Svod Archeologičeskikh Istočnikov, Moscova
Arheološki vestnik – The Research Center of the Slovenian Academy of Sciences and Arts
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AS – Archeologica Slovaca, Bratislava
AST – Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Istanbul / General Directorate of Ancient Monuments and Museums
AȘUI – Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași
BA – Biblioteca de Arheologie, București
BaBesch – Bulletin antieke beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology
BAI – Bibliotheca Archaeologica lassiensis, Iași
Baltic-Pontic Studies – Adam Mickiewicz University, Poznań, Institute of Archaeology, Institute of Eastern Studies, Poland
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BarBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
Be-Ja – Bulgarian e-Journal of Archaeology
BerRGK – Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BIAA Monograph – British Institute of Archaeology at Ankara
BiblEphemNap – Bibliotheca Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
BiblMemAnt – Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
BiblThrac – Bibliotheca Thracologica, București

- BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly)
- BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
- BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
- BMTAG – Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu
- BSA – British School at Athens, Athens
- BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
- BSPF – Bulletin de la Société Préhistorique Française, Paris
- BSSC – Buletinul Societății de Științe din Cluj
- București-MIM – București. Materiale de Istorie și Muzeografie. Muzeul Municipiului București
- BYZAS – German Archaeological Institute of Istanbul
- CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
- CAB – Cercetări arheologice în București. Muzeul Municipiului București
- Caiete ARA – Caietele ARA, Revistă de Arhitectură. Restaurare și Arheologie, Asociația ARA, București
- Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Bacău
- CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
- CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
- Cerclst – Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași
- CN – Cercetări numismatice, București
- CollAn – Colloquium Anatolicum. Anadolu Sohbetleri, Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis, Istanbul
- Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
- Cuadernos del Museo Geominero – Museo Geominero, Instituto Geológico y Minero de España, Madrid
- Current Anthropology – Current Anthropology. University of California, Merced
- Dacia – Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius, Revista Muzeului de Istorie Galați
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- DolgCluj – Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtéséről, Kolozsvár
- DTKFD – Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
- EJA – European Journal of Archaeology
- ERAUL – Études et Recherches archéologiques de l'Université de Liège
- ÉtAlex – Études Alexandrines, Centre d'Études Alexandrines
- ÉtTrav – Etudes et travaux. Studia i prace. Travaux du Centre d'archéologie méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences
- EurAnt – Eurasia Antiqua. Deutsche Archäologisches Institut, Berlin
- FrC – Fragmenta Comica
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- FSI – Forensic Science International
- Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt
- Geoarchaeology – Geoarchaeology. An International Journal
- Hesperia – Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens, Cambridge
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Human Evolution – Human Evolution, International Institute for Humankind Studies and University of Florence
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IJO – International Journal of Osteoarchaeology
- Iran – Iran. Journal of the British Institute of Persian Studies
- IstMitt – Istanbul Mitteilungen, Istanbul
- Istros – Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Archeologiceskii Institut, Sofia
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAnat – Journal of Anatomy
- JAS – Journal of Archaeological Science
- JAS: Reports - Journal of Archaeological Sciences: Reports
- JDAI.AA – Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts, Archäologischer Anzeiger, Berlin
- JFS – Journal of Forensic Sciences

- JHE – Journal of Human Evolution
 JRA – Journal of Roman Archaeology
 JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
 JRS – The Journal of Roman Studies
 KST – T. C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara / Republic of Turkey, General Directorate of Ancient Monuments and Museums, Ankara, Turkey
 LIMC – Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, Zürich, München, Düsseldorf
 Litua – Litua, Studii și cercetări, Târgu-Jiu
 LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324-346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
 Macedoniae Acta Archaeologica – Macedonian Archaeological Society, Skopje, Republic of Macedonia
 MAMA – Monumenta Asiae Minoris antiqua. Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor
 Marisia – Marisia. Studii și materiale. Arheologie – Istorie – Etnografie, Târgu Mureș
 Marmatia – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
 MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia
 MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
 MDOG – Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft
 MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
 MFMÉ – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged
 Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
 MuzNaț – Muzeul Național, București
 NAC – Numismatica e Antichità Classiche, Lugano-Pregassona
 OIP – Oriental Institute Publications, University of Chicago
 OJA – Oxford Journal of Archaeology, Oxford
 Olba – Mersin University Publications of the Research Center of Cilician Archaeology, Mersin, Turkey
 PALMA – Papers on Archaeology of the Leiden Museum of Antiquities, Leiden, Olanda
 PAS – Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, München-Berlin
 PBF – Prähistorische Bronzefunde, Münster
 Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
 Phoenix – Phoenix. The Journal of the Classical Association of Canada
 Plural – Journal of the History and Geography Department „Ion Creangă” Pedagogical State University, History, Culture. Society. Seria Archaeologica II, Chișinău
 PMMB – Publicațiile Muzeului Municipiului București
 Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
 PZ – Prähistorische Zeitschrift, Berlin-Mainz
 Quaternary International – Quaternary International. The Journal of the International Union for Quaternary Research
 Quaternary Science Reviews – Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal
 RA – Revue Archéologique, Paris
 RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
 Radiocarbon – An International Journal of Cosmogenic Isotope Research, Cambridge
 RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, Muzeul Municipiului București
 RevBistr – Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
 RevMuz – Revista Muzeelor, București
 RGZM – Römisch-Germanisches Zentralmuseums Mainz, Mainz
 RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); II.1, *From AD 69-96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117-138. Hadrian*, 2019 (R. A. Abdy, P. F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Papien*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313-337*, 1966 (P. M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337-364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395-491*, 1994 (J. P. C. Kent)
 SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
 Sargetia – Sargetia. Acta Musei Devensis. Buletinul Muzeului județean Hunedoara, Deva

SAV – Študijné zvesti Archeologicky ústav SAV, Nitra
Sci Rep – Scientific Reports
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
Seleucia – Seleucia. Olban Excavations Series
SP – Studii de Preistorie, București
SprawArch – Sprawozdania Archeologiczne, Warsaw
SRMKA – Seramik Araştırmaları Dergisi, The Journal of Ceramic Research
StArchBrno – Studia Archaeologica Brunensia, Masaryk University, Brno
Starinar – Starinar. Arheološki institut Beograd
StComPitești – Studii și Comunicări, Seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, Pitești
StudCom Satu Mare – Studii și comunicări Satu Mare
Studia Praehistorica – National Archaeological Institute with Museum of the Bulgarian Academy of Sciences
Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
Terra Sebus – Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis, Anuarul Muzeului Municipal „Ioan Raica”, Sebeș
Th-D – Thraco-Dacica, București
Thracia – Thracia, Sofia
TIB – *Tabula Imperii Byzantini*, Wien
Transylvanian Review – Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
TÜBA-AR – TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi arkeoloji dergisi (TÜBA-AR Turkish Academy of Sciences Journal of Archeology)
UPA – Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bonn
VAH – *Varia Archaeologica Hungarica* V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Varia Anatolica – *Varia Anatolica*. L’Institut Français d’Études Anatoliennes, Istanbul
Ziridava – Ziridava. Studia Archaeologica, Arad